

چند پیشنهاد در هفته ضیافت کتاب

مشق فرهیختگی

دکتر عماد افروغ
جامعه‌شناس

برای کسانی همچون من که سر و کار اصلی‌شان با کتاب است، معرفی تنها «یک کتاب» برای مخاطبان اندیشه به مناسبت هفته کتاب، کاری بس دشوار است. اما در این یادداشت سعی خواهم کرد به این سه بحث بپردازم به امید اینکه برای اهالی اندیشه مفید واقع شود؛ آخرین کتابی که چاپ کرده‌ام، کتابی که زیر چاپ دارم و کتابی که در دست مطالعه دارم.

«گزیده و حس و حالی از نهج البلاغه» آخرین کتابی است که از من در سال جاری و توسط نشر نیستان به چاپ رسید و اگر بخواهم پیشنه‌های برای مطالعه داشته باشم و مخاطب عام را هم در نظر بگیرم بی‌تردید همین کتاب است.

اما دو کتاب نیز زیر چاپ دارم؛ یکی جلد ششم «روزنگاشت تنهایی» از مجموعه هفت جلدی است که قرار است به همت انتشارات سوره مهر منتشر شود. و کتاب دیگر، «رابطه نظر و عمل از حکمای باستان تا رئالیسم انتقادی» که با همکاری شش پژوهشگر دیگر فلسفه علوم اجتماعی به انجام رسیده است و توسط انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی زیر چاپ است. این اثر، مشتمل بر چهار دفتر مجزا اما مرتبط است که در یک مجموعه، قرار است به چاپ برسد و در هفته پژوهش به صورت نمادین رونمایی خواهد شد. دفتر اول، آراء حکمای باستان و مربوط به متفکران یونان باستان و حکمای اسلامی، شامل فارابی، بوعلی، ملاصدرا و علامه طباطبایی است. دفتر دوم، مربوط به نقد و ارزیابی یوزنیویسم یا اثبات‌گرایی است و شامل نقدهای اصحاب هرمنوتیک تحلیلی بر این رویکرد است. دفتر سوم، مربوط به آرای دیلتای و گادامر و نقدهای هرمنوتیک قاره‌ای است و دفتر چهارم، مربوط به نظریه انتقادی و رئالیسم انتقادی است. این کتاب از نظر موضوع نه در زبان فارسی و نه در زبان غیر فارسی نمونه و سابقه‌ای ندارد. تنها شاید در بخش چهارم نمونه‌های مشابهی باشد که برخی از متفکران نظریه انتقادی یا رئالیسم انتقادی به مقوله نظر و عمل پرداخته باشند که به آنها هم در این اثر توجه و آثار آنها بررسی شده است؛ اما در قالب یک مجموعه که از عهد باستان تا متفکران فعلی را در بر بگیرد، سابقه نداشته است. این روزها دو کتاب هم برای ارزیابی و سخنرانی در جلسه رونمایی

آنها در دست مطالعه دارم؛ کتاب‌های «هویت ایرانی» و «نظریه اسلامی عدالت اجتماعی».

«هویت ایرانی» را دکتر احمد اشرف تألیف کرده و مترجم آن دکتر حمید احمدی و ناشر آن نشر نی است. من با آثار این نویسنده آشنایی نسبتاً کاملی دارم و علاوه بر ترجمه دو مقاله از ایشان، اخیراً به معرفی دیدگاه ایشان درباره نابرابری و قشربندی اجتماعی برای چاپ در

ایرانی» ضمن اشاره به سه دیدگاه و روایت «ملت‌پرستانه»، «مدرن و پست‌مدرن» و «تاریخی‌نگر»، قول سوم را بیشتر می‌پسندد، او بر این باور است که هرچند مفهوم «هویت ملی ایرانی» مفهوم متأخری است اما مفهوم «هویت ایرانی» مفهومی تاریخی و ریشه‌دار است.

کتاب دیگری که می‌خواهم به مخاطبان‌تان معرفی کنم کتاب «نظریه اسلامی عدالت اجتماعی»

به تعبیر استاد مطهری «فکر»، «خلقیات» و «اعمال مردم» ریشه در عدالت اجتماعی یک جامعه دارد. وقتی «عدالت» مستقر شود مردم دارای فضایل اخلاقی هم خواهند شد. بنابراین نباید انتظار داشت اول مردم به ملکات اخلاقی برسند و بعد عدالت برقرار شود. بلکه عدالت در اولویت همه این امور است. در واقع وقتی «عدالت» مستقر شود، مردم دارای «فضایل اخلاقی» هم خواهند شد. نکته در خور تأمل این است که هرچند سخن از عدالت همراه با اخلاق و معنویت است و موضوع توأمان بودن این دو مفهوم با یکدیگر حائز اهمیت است؛ اما اگر قرار باشد اولویتی باشد، اولویت نخست، همانا عدالت است. همان گونه که هدف اراء به دست داده است. آرای مورد بررسی عبارتند از دیدگاه‌های امام

یکی از مجلات علمی-پژوهشی کانادا پرداختم که زیر چاپ است. به علاوه مقوله هویت ایرانی از دلمشغولی‌های دیرینه و کماکان بنده بوده و کتابی نیز با عنوان «هویت ایرانی و حقوق فرهنگی» به چاپ رسانده و نظری در این خصوص دارم. این کتاب را نیز به دلیل شمولیت نسبی آن برای مطالعه پیشنهاد می‌کنم.

احمد اشرف در کتاب «هویت

خمینی (ره)، علامه طباطبایی، شهید بهشتی، شهید مطهری، شهید صدر و مقام معظم رهبری.

معتمد عدالت، مبتنی بر حق است و حق هم وجودی است؛ اعم از فردی، گروهی و جامعه‌ی. حق نیز اعتباری نیست و بالطبع عدالت هم اعتباری نیست. از برآورد بررسی‌ها دریافتیم دیدگاه شهید بهشتی و شهید مطهری هم با اندکی تفاوت بیانگر همین نکته هستند. توصیه می‌کنم این کتاب را «عمیق» و «نقادانه» بخوانیم و سعی کنیم «سنجشگرانه» به جمع‌بندی از دیدگاه‌ها برسیم. برداشت فعالی از این اثر داشته باشیم و وضع موجود را با آن معیارها بسنجیم. با «تفکر انتقادی» آرای این اندیشمندان را ارزیابی کنیم با این فرض که این شش متفکر قرار بوده است وجه نظری و عملی این انقلاب را رقم بزنند و خود، در آن نقشی داشته باشند. در واقع از مخاطبان می‌خواهم که بر اساس دیدگاه این شش متفکر شناخته‌شده و جمع‌بندی نویسندگان این اثر، خود به یک جمع‌بندی برسند و نظری عدالت این اندیشمندان تا چه اندازه با وضع موجود با افق دید این متفکران چقدر متفاوت است؟ اگر به این دیدگاه‌ها در عمل، توجه بیشتر و هم‌جانیه‌تری می‌شد، اکنون از چه سطحی از عدالت اجتماعی برخوردار می‌شدیم؟

بر این باورم که به دلیل بی‌توجهی به «عدالت اجتماعی» است که ما انواع و اقسام امراض اخلاقی و اجتماعی داریم. به تعبیر استاد مطهری، «فکر»، «خلقیات» و «اعمال مردم» ریشه در وضعیت عدالت اجتماعی یک کشور دارد؛ یعنی نخست عدالت است، بعد فکر؛ نخست عدالت است بعد اخلاق؛ نخست عدالت است بعد عمل؛ نه بالعکس. یعنی نباید بنا بر این باشد که اول مردم به ملکات اخلاقی و فضایل و تحولات روحی برسند، بعد عدالت برقرار شود؛ بلکه عدالت در اولویت همه این امور است. در واقع وقتی «عدالت» مستقر شود، مردم دارای «فضایل اخلاقی» هم خواهند شد. نکته در خور تأمل این است که هرچند سخن از عدالت همراه با اخلاق و معنویت است و موضوع توأمان بودن این دو مفهوم با یکدیگر حائز اهمیت است؛ اما اگر قرار باشد اولویتی باشد، اولویت نخست، همانا عدالت است. همان گونه که هدف اراء به دست داده است. آرای مورد بررسی عبارتند از دیدگاه‌های امام

سیاحت نامه‌هایی قابل تأمل از یک طلبه

حاج سیاح

دکتر سعید معیدفر
جامعه‌شناس

مشروطیت ایران می‌شود) آن هم در ایرانی که شرایط کشورهای توسعه‌یافته را ندارد، بدون وسیله‌نقلیه بسیار دشوار بود؛ اما او با همه دشواری‌ها به این سفر می‌رود و کتاب دوم با عنوان «خاطرات حاج سیاح؛ یا دوره خوف و وحشت» حاصل این سفرهای اوست. حاج سیاح در خاطرات ایرانگردی‌اش سطح زندگی و فقر مردم ایران در آن زمان را با کشورهای توسعه‌یافته مقایسه می‌کند و اینچنین به یک منتقد جدی

کشوری توسعه‌یافته‌تر در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است و به نظر می‌رسد که مطالعه چنین آثاری می‌تواند تا حد زیادی در درک ریشه‌های اصلی مشکلات کشور و جامعه ایران، به ما کمک جدی کند. این است که من بار دیگر خواندن این دو کتاب را برای دست یافتن به یک دید وسیع‌تر تاریخی نسبت به مشکلات کشور توصیه می‌کنم. در واقع امروز هم اگر به دیده تأمل به جامعه بنگریم،

برای حکومت آن زمان بدل می‌شود و به همین سبب او را بیش از دو سال در قزوین زندانی می‌کنند. او شرایط سخت و بد زندانش را هم در این کتاب به زیبایی توصیف می‌کند. در واقع این دوره داشت و اینکه درمی‌یابیم در آن زمان چه فرصت‌هایی را از این کشور و مردمان شریف آن نبوده است، تأسف‌بار است. با خواندن این سیاحت نامه ریشه بسیاری از مشکلات و وضعیت امروز کشور را نیز درمی‌یابیم. اگرچه امروزه بسیاری از امکانات به مدد منابعی مثل نفت پیدا شده است، اما همچنان کشور درگیر چالش‌های پیچیده‌ای است و همچنان نسل جوان ما خواستار

فاصله ما با دنیای متمدن بسیار است و با چالش‌هایی که پیش روی ماست، خصوصاً در این روزهایی که ما عملاً درگیر بحران‌های متراکم و جدی هستیم، شاید این کتاب بتواند به ما این درک عمیق‌تر را بدهد که ریشه‌های اصلی بسیاری از این مشکلات کجاست و منطقه‌ای که ما در آن زندگی می‌کنیم، چه تفاوت‌های اساسی با مناطق توسعه‌یافته دنیا دارد. مطالعاتی از این دست بی‌تردید برای کشور و مردم ما افق گشا خواهد بود. در این زمینه خواندن کتاب «سیاحت نامه ابراهیم بیگ» اثر زین‌العابدین مراغه‌ای نیز توصیه می‌شود که وضعیت ایران در دوره قاجار را روایت می‌کند و در آستانه درگیر چالش‌های پیچیده‌ای سیاسی-اجتماعی بسیاری داشت.

گپ و گفتی با دکتر مهدی محسنیان‌راد و کتاب‌های پیشنهادی او برای اهالی اندیشه

پوپولیسم ایرانی

مینا نبینی

به اشتراک گذاشتن کتاب‌های خوب شیوه‌ای نیکو برای شریک شدن در تعالی انسان‌ها است. به این اعتبار، به سراغ دکتر مهدی محسنیان‌راد، استاد ارتباطات، رقیتم تا کتاب پیشنهادی او را برای مطالعه اهالی اندیشه جویا شویم. در حالی که انتظار داشتیم نام کتابی در زمینه مدیریت رسانه، علم ارتباطات یا حتی روزنامه‌نگاری از او بشنویم اما کتاب «پوپولیسم ایرانی» با زیرعنوان «تحلیل کیفیت حکمرانی محمود احمدی نژاد از منظر اقتصاد و ارتباطات سیاسی» پیشنهاد این جامعه‌شناس و استاد دانشگاه امام صادق(ع) برای مخاطبان صفحه اندیشه بود. این کتاب درباره عملکرد، رفتارها و نتایج سیاست‌های رئیس

دولت نهم و دهم در ایران است و یک کار تحقیقی با موضوع «اقتصاد سیاسی» به قلم دکتر علی سرزعی و از سوی نشر گردگن است. یکی از نکات درخور تأمل این کتاب، مقدمه کوتاه اما خواندنی است که دکتر محسن رنانی، استاد برجسته اقتصاد دانشگاه اصفهان، نگاشته است: «... پس از جنگ، ما با دو جمهوری اسلامی روبه‌رو هستیم: «جمهوری اسلامی هاشمی» و «جمهوری اسلامی احمدی‌نژاد». به گمان من برآمدن دولت روحانی و حتی تداوم حضور اعتدال‌گرایان یا اصلاح‌طلبان در دولت‌های بعدی هم دیگر نمی‌تواند محتوای «جمهوری اسلامی احمدی‌نژاد» را کاملاً دگرگون کند.» او در جای دیگر از مقدمه‌اش به کند شدن قطار توسعه ایران و عمده‌ترین دلایلش اشاره می‌کند:

«بزرگترین شانس تاریخی ما برای قرار گرفتن روی ریل توسعه، ... در عصر احمدی‌نژاد از دست رفت؛ و متأسفانه در همین دوره بود که بخش بزرگی از منابع انسانی و اقتصادی توسعه‌آفرین ما یا پایان یافت یا از چرخه‌های خلق ارزش حذف شد.»

نویسنده، دکتر سرزعی، در این کتاب از ابعاد مختلف به مفهوم پوپولیسیم، پوپولیسیم معرفتی، پوپولیسیم سیاسی می‌پردازد و ماهیت و پیامدهای پوپولیسیم، اسلام و دموکراسی پوپولیستی، پوپولیسیم صادفانه یا پوپولیسیم جاهلانه و پوپولیسیم به‌عنوان پدیده‌ای مدرن را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد؛ اینکه پوپولیسیم چیست؟ و در غیریت با چه الگویی تحلیل می‌شود؟ شرایط و بسترهای ظهور پوپولیسیم کدامند؟ مختصات پوپولیسیم

از نظر معرفت‌شناسی و روش‌شناسی چیست؟ «پوپولیسیم بیماری دموکراسی نارساست» به چه معنا است؟ و آیا نگرش ضد اشرافی‌گری در پوپولیسیم از مختصات آن است یا اینکه در ایران چنین شده است؟ وضعیت نهادهای مدنی در دولت‌های پوپولیستی چه می‌شود؟ پوپولیسیم از تمایل و نشانه چه نوع دولت و گروهی برای ما سخن می‌گوید؟ نظرها دین درباره آن چیست و چگونه می‌خواهد به مؤمنان در مواجهه با دولت‌های پوپولیستی مساعدت کند؟ اینها از جمله پرسش‌هایی است که در این اثر به آنها پاسخ داده می‌شود.

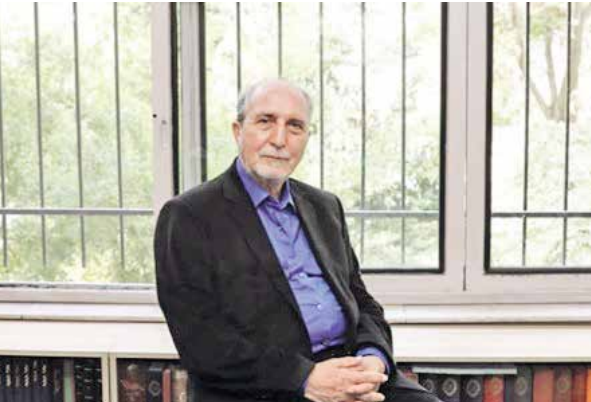
مؤلف در این کتاب تلاش دارد با رویکرد «اقتصاد سیاسی» و «ارتباطات سیاسی» پوپولیسمی را تبیین کند که ایران در دولت نهم و دهم با آن

مواجه بود تا این رهگذر به پیامدهای اقتصادی و سیاسی و اجتماعی آن دست یابد. از این رو، می‌توان گفت این کتاب بیش از آنکه یک تاریخ‌نگاری رسمی از یک دوره مهم در تاریخ ایران باشد یک تاریخ‌نگاری تحلیلی از زاویه اقتصاد به شمار می‌رود.

کتاب دیگری که محسنیان راد به‌عنوان اثری درخور مطالعه از آن نام

می‌برد «انسان خردمند» با زیرعنوان «تاریخ مختصر بشر» است. این اثر که توسط یووال نوح هراری نوشته شده یکی از آثار پرفروش در جهان و البته مناقشه‌انگیز به شمار می‌رود. دکتر محسنیان راد در ادامه گفت‌وگو با خبرنگار «ایران»، به کتابی که در آستانه انتشار دارد هم اشاره کرد: «کتاب «رسانه شناسی» حاصل تحقیق

هفت ساله من است که به درخواست انتشارات سمت تألیف کرده‌ام. می‌توان گفت این اثر جامع‌ترین و به روزترین کتاب در حوزه رسانه‌شناسی در ایران خواهد بود. در واقع نخستین کتاب مدیا‌لوژی با رسانه‌شناسی در سال ۲۰۱۶ در نیویورک منتشر شد و این دومین کتابی است که در این زمینه ناشری بدان پرداخته است.»

۱۳۳۹.ق.
چاپ اولین کتاب فارسی با تکنیک چاپ سری در ایران «جهادیه» که نگارنده آن میرزا عیسی قائم مقام فرغانی بود

۱۲۳۹.ق.
احضار شدن میرزا زین‌العابدین به تهران با دستور فتح‌علی‌شاه و تأسیس اولین چاپخانه‌های چاپ سری در تهران که به انتشار کتاب‌های متعددی منجر شد.

۱۲۴۰.ق.
احضار شدن میرزا صالح تبریزی از سوی عباس میرزا به مسکو برای آموختن فنون چاپ سنگی

۱۲۴۹.ق.
تأسیس نخستین چاپخانه مجهز به دستگاه چاپ سنگی در تبریز با مدیریت امین‌الشرع تبریزی